

Plukovník Ing. Karel K o z á k

Obrana a ochrana teritoria

Ve svém článku bych chtěl přispět k obohacení teorie vojenského umění o oblast, která podle mého názoru ještě není dostatečně teoreticky rozpracována. Vycházím z poznatků, že se na pojem „obrana a ochrana teritoria“ nepohlíží jednotně a jeho význam je vykládán různě. Příčiny vidím zejména v přetrvávající setrvačnosti z používání tohoto pojmu v minulosti, dále v nejednotném výkladu samotné definice a snad i ve dvojitě používání jednoho výrazu : teritorium a území.

* * *

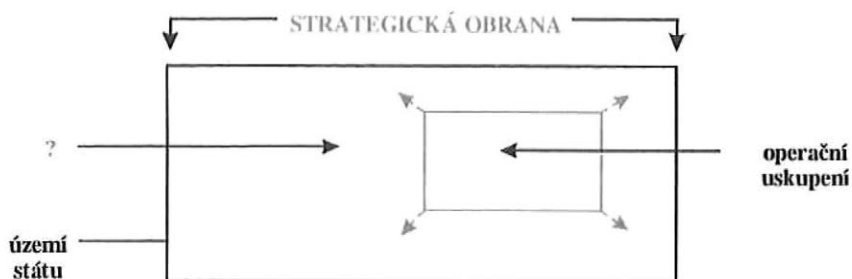
V minulosti (před rokem 1989) byl nepřítel jednoznačně definován a úkoly obrany a ochrany teritoria byly zaměřeny na eliminaci vojenského ohrožení. Nyní jsme ale v jiné vojensko-strategické situaci. Nepřítel není jednoznačně definován, naše republika není členem žádného paktu, obranu tedy musí mít orientovanou do všech směrů. Místo hrozby globální války nastoupilo široké spektrum rizik a ohrožení se svojí nevypočitatelností. Novým rysem jsou nevojenská ohrožení, působící na stát rovněž negativně. Rozhodující však je to, že se obrana a ochrana musí řešit poněkud jinak, než jak jsme byli zvyklí dříve.

Současný stav lze charakterizovat následovně :

① Obrana státu je komplexem opatření a činností pro zachování jeho existence, k zajištění jeho svrchovanosti a územní celistvosti před vnějším nebezpečím. Zabývá se jí studie **Strategická obrana**. Na obr. je znázorněno vymezení působnosti strategické obrany na celé území státu.

② Stát si pro svoji obranu vyčleňuje ozbrojené síly. Ty jsou předurčeny především k vojenské obraně země. K tomu jsou připravovány a mají vytvořenu teorii činnosti. Závazná ustanovení pro jejich použití v obranné operaci stanovuje předpis **VŠEOB P-6 Příprava a vedení obranné operace**. Obranná operace může být provedena na kterékoliv části území, proto není v předpise prostor vymezen. Na obrázku je operační uskupení symbolicky znázorněno čtvercem.

③ Provedení obranné operace k odražení agrese vůči České republice se předpokládá na určité části území. Podmínky jsou vymezeny dokumentu **Vojenská strategie**. Na zbývající části území se nepovede obranná operace, ale má nesmírný význam pro obranu státu z hlediska ekonomického i zabezpečení bojujících vojsk. Pro činnost vojsk na zbývající části území státu ale zatím není žádný předpis, není vytvořena ani teorie, která by rozpracovala potřebné otázky pro jasné charakterizování činnosti všech účastníků obrany, ze kterých by se mohly formulovat práva a povinnosti. Na obr. směřuje otázník do prostoru, kde není dosud vytvořena žádná teorie použití sil a prostředků.

Obr.

Z uvedeného vyplývá závěr, že se řeší problematika strategické obrany, zabývající se obranou celého státu, včetně jeho území (teritoria), je také rozpracováno použití AČR v obranné operaci ve VŠEOB P-6. Podle mého názoru by tedy měla být vypracována teorie a z ní pak i předpis pro činnost mimo prostor obranné operace. Dosud nejsou vyřešeny ani pojmy. Např. nebyl definován název tohoto prostoru. Bude to zázemí? Nebo zůstaneme u obecně známého a používaného teritoria (s odpovídajícím obsahem)? Může se použít i názvu „prostor mimo aktivní činnost operačního uskupení“. To ale zatím nepovažuji za podstatné. Vhodnější by bylo nejprve připravit teorii činnosti.

V článku se budu zabývat „**prostorem mimo aktivní činnost operačního uskupení**“ pro případ ozbrojeného konfliktu. Nezabývám se otázkami přípravy a realizace opatření v době míru.

Co bude typické pro tento prostor? Budou zde působit části armády, dalších druhů ozbrojených sil, ostatní resorty státní správy, a to v duchu ustanovení, že obrana státu je záležitostí všech. Jejich společným úsilím musí být zabezpečení bojujících vojsk (doplňování osob a materiálu, ochrana jejich týlu, budování překážek, podíl na obnově bojeschopnosti, výstavba, udržování a opravy civilní i vojenské infrastruktury, dopravní zabezpečení, likvidace výsadků a diverzních skupin atd.), ale i zabezpečení chodu státní správy, zásobování, zabezpečení životů a majetku obyvatelstva.

Z resortu ministerstva obrany by se na obraně a ochraně tohoto prostoru měly podílet především **síly a prostředky územní obrany**. V současné době zahrnují vojenské územní orgány státní správy, velitelství územní obrany, vojenské správy (okresní, obvodní, městské), velitelství posádek a VVP, správy vojenské dopravy, vojenské ubytovací a stavební správy a Vojsko územní obrany. Nejde o direktivní ustanovení, ale o návrh možného řešení.

Stranou nemohou zůstat ani součásti AČR, které jsou v tomto prostoru dislokovány. Budou se podílet vyčleněním částí úsilí svých sil a prostředků, podle požadavků a potřeb. Jde o civilní ochranu, pozemní a vzdušné síly, logistiku i samostatné složky.

Uvedené síly a prostředky by mohly plnit následující úkoly:

■ Střežení a obrana důležitých objektů

Jedná se o civilní i vojenské objekty, např. elektrárny, dopravní uzly, vodní zdroje, mosty, letiště, vysílací stanice, továrny, sklady, objekty PVO, velitelská stanoviště apod. Střežení může mít různé formy podle vývoje situace. Od ostrahy až po obranu v případě

napadení. Pro tento úkol lze využít různé strážní útvary k tomu určené. Úkol by mohl být plněn v součinnosti se silami ministerstva vnitra.

■ Činnost na státní hranici

Může mít různé formy, opět odpovídající situaci. Při nižším stupni ohrožení to může být asistence ve prospěch pohraniční policie, při vyšší intenzitě ohrožení uzávěra státní hranice (činnost je popsána ve studii ÚOS AČR *Použití vojsk AČR v nestandardní operaci*). Nejvyšším stupněm je obrana státní hranice, pravděpodobně na jejím méně ohroženém úseku. To je prostor působnosti pro pěší prapory, případně pro brigády územní obrany.

■ Bojová činnost

Zahrnuje různé způsoby a činnosti, mezi nejpravděpodobnější lze zařadit obranu boků operačního uskupení, obsazení a obranu mezilehlé obranné čáry, boj s taktickými vzdušnými výsadky, aeromobilními jednotkami, podíl na likvidaci obklíčených jednotek nebo těch, co pronikly do hloubky vlastní sestavy, podíl na likvidaci diverzních skupin. Tato bojová činnost však bude mít odlišný charakter od činnosti vojsk polního armádního sboru. K tomu by měly být vycvičeny pěší a pohotovostní prapory.

■ Zabezpečení operačního uskupení

Obsahem činnosti je především doplňování osob a materiálu. Příjem, vystrojení, vycvičení a zařazení osob je velmi důležitým úkolem, aby se mírově naplněné svazky, útvary a jednotky a později operační uskupení tímto nezabývaly. Obdobně jde o úkol materiálního zásobování, oprav a dalších služeb. Důležité místo má ženijní, chemické i zdravotnické zabezpečení. Nelze zapomenout ani na zabezpečení přesunů, což je jedna z nejčastěji prováděných činností armády. Pro plnění těchto úkolů je potřebné mít v organizační struktuře jednotky a útvary (např. prapory pro zabezpečení přesunů - jako silpořpr u logistiky).

■ Operační příprava státního území

Pro obranu se musí již v míru vybudovat, ale i udržovat a opravovat infrastruktura, tedy objekty využitelné pro obranu (dopravní síť, produktovody atd.). Ať jde o objekty ryze vojenské nebo civilní pro vojenské využití. Pod tímto pojmem by se však nemělo chápat pouze úzké vymezení objektů infrastruktury, ale také jejich výstavba, zdokonalování a operační využití v činnosti vojsk.

■ Zabezpečení činnosti zahraničních armád na území ČR

V případě hrozby vojenského napadení naše republika jistě požádá o pomoc v zahraničí (uvádí to dokument Vojenská strategie). Použití vojsk zahraničních armád na území ČR není jen vlastní operace nebo boj, který zplánují a připraví velitelé a štáby. Vojska se musí přepřavit, soustředit, doplnit, zásobovat, musí se jim poskytnout další služby. Nebo budou pouze projíždět územím ČR. To všechno bude společným úkolem sil, které jsou v prostoru mimo aktivní bojovou činnost, včetně armády (tedy nejen civilních resortů zahraničí, vnitra, dopravy apod.). Jakým způsobem to lze řešit, nám může ukázat smlouva Host Nation Support, která je zavedena v zemích NATO právě pro zabezpečení pobytu zahraničních vojsk hostitelskou zemí.

Vyjmenoval jsem několik základních úkolů. Ty se však nebudou provádět samy od sebe, ale vyžadují řízení. Jedna z variant se ukázala při VŠC 1.as, kdy se po rozdělení armádního sboru (as) vytvořilo *Vojenské velitelství pro řízení činnosti mimo prostor působení operačního uskupení*. Průběh cvičení ukázal, že práce tohoto velitelského orgánu musí

být podstatně odlišná od práce velitelství polního armádního sboru. Zejména zdůrazňuji nutnost decentralizace a předání větší odpovědnosti nižším stupňům velení a rovněž potřebu větší propojenosti s civilními orgány.

Z výše uvedeného lze vyvodit několik závěrů pro možné řešení této problematiky :

▲ prostorová rozloha působnosti polního armádního sboru je podstatně menší než zbývající část území v jeho mírové podřízenosti, v úvahu přichází změna priorit,

▲ charakter činnosti v obou prostorech je podstatně odlišný,

▲ v obou prostorech by měly být samostatné velitelské orgány, které by se měly odlišovat složením, připraveností, vybaveností i naplněností v míru,

▲ u operačního uskupení (polního armádního sboru) by měla být charakteristickým rysem centralizace řízení a velení, mimo prostor jeho působnosti naopak decentralizace s přidělením vysokých pravomocí podřízeným,

▲ operační uskupení by mělo mít ryze vojenský charakter, zbývající část naopak vojensko-civilní, vyjadřující užší součinnost s civilním sektorem (orgány státní správy),

▲ pokud budou v podřízenosti velitelství mimo prostor operačního uskupení brigády územní obrany, neměly by se používat pro bojovou činnost - tu by mělo řídit velitelství operačního uskupení; vycházím z principu, aby každý dělal to, co umí.

Tyto úvahy ukazují, že možná varianta řešení se může přiklonit k podstatnému zmenšení ryze vojenské části obrany, než tomu bylo dříve, a ke zvýraznění priorit ve prospěch části území mimo prostor činnosti operačního uskupení.

Německý pohled na problém

Otázkami obrany a ochrany teritoria se zabývají i v zahraničí. V německém časopise *Europäische Sicherheit* č. 2/96 (str. 49-51) je uveden článek pod názvem „Od teritoriálního vojska k teritoriální branné organizaci“. Obsahuje právě nové názory a pohledy na úkoly a poslání ozbrojených sil ve prospěch obrany jak vlastního území, tak při plnění úkolů v rámci NATO. Bývalé vojenské úkoly teritoriálního vojska se nyní chápou jako národní teritoriální úkoly, což také vedlo ke změně charakteru i názvu teritoriálního vojska.

Neméně zajímavé jsou názory na funkci německého území. Ve prospěch obrany se dělí na 3 části :

- **Spojovací zóna:** obrana v rámci NATO bude mimo německého území, to bude využito pro přesuny vojsk, materiálu, zabezpečení spojení, doplňování do prostoru bojů.

- **Zabezpečovací (podpůrná) zóna:** obrana v rámci NATO bude v blízkosti hranice Německa, jeho úkolem bude přímo zabezpečovat a podporovat vedení obrany.

- **Bojová zóna:** obrana bude probíhat na území Německa. Teritoriální úkoly se nemění, budou prováděny za bojovou zónou. Prostor odpovědnosti obou částí je vymezen.

Ve funkci Nejvyššího národního teritoriálního velitelství působí Velitelství pozemního vojska. Má v podřízenosti Velitelství aeromobilních sil (síly reagování na krize-KRK), koordinuje činnost okruhových vojenských velitelství, působí jako styčný orgán s velitelstvími NATO (LANDCENT, BALTA, AIRCENT), s velitelstvími zahraničních vojsk na území Německa a s teritoriálními velitelstvími sousedních států. Tento poslední bod je výrazem nutnosti společně plnit teritoriální úkoly přesahující hranice vlastní země.

Co říci k závěru. V již zmíněném VŠC u I.as v Táboře vytvořené *Vojenské velitelství* teprve hledalo a v praxi prověřovalo svoji organizaci, úkoly, poslání a činnost. Snad nejobtížnější bude změnit myšlení a z toho vycházející způsob práce. Prokázala se značná odlišnost práce obou velitelství (polní as a teritorium) a také to, že vedoucí pracovníci *Vojenského velitelství* se nedokázali oprostit od vyložené „vojenského“ stylu práce. Jak ale pracovat, to by mělo být předmětem zájmu vojenské teorie, aby dokázala navrhnout odpovídající styl práce.

ČR usiluje o vstup do NATO. Součástí kompatibility je i teorie vojenského umění, připravující způsoby činnosti jak vojsk, tak i dalších resortů ve prospěch obrany. Proto bychom se měli zabývat těmito problémy a i v teorii být připraveni k začlenění do NATO.

Vláda pokládá za nezbytné vyvinout maximální úsilí k dosažení co nejefektivnějšího uspořádání ozbrojených sil. Je připravena věnovat se dokončení systémové transformace naší armády a její technické modernizaci. Významným aspektem tohoto záměru je vytváření kompatibility Armády České republiky s armádami NATO. Čce budovat armádu s důrazem na organizační, personální a technickou kvalitu s důsledným snižováním těch výdajů, které nepřispívají k dosažení prioritních cílů a eliminaci předpokládaných rizik. Armáda České republiky se bude i nadále opírat o brannou povinnost, i když s rostoucí mírou profesionalizace. Vláda považuje za velmi potřebné věnovat náležitou pozornost materiálním podmínkám života vojáků a zvýšení prestiže jejich práce a postavení ve společnosti. Armáda musí být moderní, akceschopná, hospodárně fungující, schopná bránit suverenitu České republiky i převzít svůj díl mezinárodních závazků při vojenských operacích mimo území našeho státu.

*(Z programového prohlášení vlády ČR,
MF DNES 26. 8. 1996.)*